

Tájékoztató az középszintű szóbeli érettségi vizsgához

Az középszintű szóbeli tételek mindegyike „A”, „B” és „C” feladatokból áll.

- Az „A” feladat a Művészettörténet tantárgy tartalmi központú, a történetiségre épülő tudásanyagáról szól.
- A „B” feladat egy adott műalkotás sokoldalú elemzése reprodukció, fotó, ... alapján.
- A „C” feladat a művészeti technikák eljárásainak bemutatása konkrét példák alapján.

MINTÁK A MŰVÉSZETTÖRTÉNET KÖZÉPSZINTŰ SZÓBELI „A” FELADATOKRA

1.

A **prehisztorikus** (az írott történelem előtti) kor főbb szakaszai: a paleolitikum és a neolitikum legjellemzőbb szakrális emlékei.

- a.) **paleolitikum**: a barlangszentélyek (kiemelten: Altamira, Lascaux) sziklafestményei, az ábrázolásokhoz fűződő értelmezések. A korai termékenységiszobrok szerepe, formai változatai.
- b.) **neolitikum**: az „agrárforradalom” szülte lét- és gondolkodásmód átalakulásának megnyilvánulása a ránk maradt megalit kultuszterek (pl. Stonehenge) és sírépítmények (pl. Newgrange), valamint a kissozobrászat tükrében (termékenységistenek).

2.

Az **ókor** legkorábbi kulturális központjai: Mezopotámia, Egyiptom. A két térség földrajzi adottságaiból (nyitottság, körülhatároltság) fakadó eltérések **hitvilágukban, történelmükben**.

- a.) **Mezopotámia**: az egymást váltó birodalmak (sumér, akkád, ó-babiloni, asszír, új-babiloni, perzsa) jellegzetes **szakrális** (zikkurat) és a **világi** reprezentációt szolgáló (palotaközpontok) épületegyüttesek téralakítása, a létesítményekhez kapcsolódó képzőművészeti (szobrászat, mázas csempe, falkép) alkotások stílusváltozatai.
- b.) **Egyiptom**: a birodalmak két nagy korszaka (**óbirodalom, újbirodalom**) építészetének jellegzetes létesítményei.

Óbirodalom: masztaba; piramis (kiemelten: **Giza**).

Újbirodalom: sziklasírok (kiemelten: **Tut-anh-Amon** sziklasírja); ünnepi templomok (kiemelten: **Karnak**).

Az egyiptomi „reneszánsz” időszak.

Ehn-Aton vallásreformja, korának szobrászati emlékei.

3.

Hellasz – „az európai kultúra bölcsője”

A görög kultúra **főbb periódusai**: archaikus, klasszikus, hellenisztikus kor.

Az **istenvilág** és az **ember** kapcsolatának a görögség gondolkodásmódjából fakadó egyedi jellege (a természet tisztelete, a familiaritás, az „átjárhatóság”...) és ennek megnyilvánulása szent körzeteik (pl. Delphoi) téregységeinek funkciójában, kapcsolódásában.

a.) A **temenosz** (szent körzet) elrendezése, a **templum** téralakítása (kiemelten: **Athén** – az Akropolisz szent körzete).

b.) A „...minden dolgok mértéke az ember) (Protagoras) gondolat változó hangvételű kinyilvánítása a görög **szobrászat** egyes korszakaiban (kiemelten: az antik **kuros** szobrok, a klasszikus kor nagy mestereinek – Pheidias, Polykelitos, Myron; Praxiteles, Scopas -, és a hellenisztikus kor néhány ismert – pl.: Lysippos – vagy nevében nem ismert alkotójának a kor változó szellemiségét igazoló alkotásai).

4.

Róma – „az ezeréves birodalom” nagy korszakai: a köztársaság kora és a császárság (principátus) kora.

a.) A meghatározó népcsoport – a **latinság** – szellemiségének vezéreszméje (racionalitás) és az ebből fakadó – elsősorban **építészeti**-alkotások **új szerkezeti** megoldásokat teremtő változatai az **infrastruktúra** terén (városelrendezés, úthálózat, víz- és csatornarendszer...), valamint az **egyedi rendeltetésű létesítmények** (a lakóház: térrendszer, falfestészet mozaik).

b.) A **császári reprezentáció** jellegzetes építményei (amphitheatrum, therma, vásárközpont: fórum, diadalív, diadaloszlop).

c.) A **szobrászat** realista igényeket igazoló fő műfaja – a **portré** – ennek változatai a köztársasági, majd a császársági Rómában (családi portrék, a **ius imagum** szellemében készült, valamint az uralkodói reprezentációt szolgáló képmások).

5.

A politeizmust felváltó új ideológia – a **kereszténység** – színrelépése és térhódítása Európában.

A **kezdetek**: új tanok a római birodalom égisze alatt: az **ős-** és **ókereszténység** korai emlékei (Augustus és Constantinus kora közötti periódus) és ennek kiteljesedése Bizánc megerősödésekor.

a.) A „katakombák kora” és az első **keresztény bazilikák** (mauzóleumok) Rómában (falképfestészet, szarkofágművészet; az egykori S. Pietro és a Sta Sabina bazilika, valamint a Sta Constanza mauzóleum).

b.) **Bizánc** felemelkedése és első fénykora **Justinianus** uralkodása (VI. sz.) idején.

A **caesaropapizmus** szellemét demonstráló városközpont Konstantinápolyban, a Hagia Sophia **ortodox** liturgiát szolgáló tételrendezése (komplex tér) és központi egységének szerkezeti kivitelezése (a csegelyes kupolaszerkezet lényege).

c.) Bizánc exarchátusa: **Ravenna**.

A Justinianus által építtetett vagy felújított bazilikák (S. Apollinare in Classe, S. Apollinare Nuovo) mozaikjai.

A ravennai **palotakápolna** (S. Vitale) téralakítása, a presbiterium és az apszis mozaiksorának a **concordantia** elvét érvényesítő rendszere.

6.

„Európa születése” és a **korai középkor** (XVIII.-X.sz.)

a.) A nomád népek letelepedése, ősi kultúrájuk ötvösművészeti emlékei és ezek beépülése a keresztény művészetbe.

b.) A Karoling dinasztia Renovatio Imperii Romano törekvése és ennek csúcsa **Carolus Magnus** (Nagy Károly) uralkodása idején (VIII.-IX.sz. ford.).

Az egykori **aacheni** palotaközpont és a **palotaképolna** tételrendezése (kiemelten: az uralkodói karzat) és különböző stílusjegyeket vegyítő kivitelezése. Az aacheni palotaműhely képzőművészeti hagyatéka.

Nyugat-Európa **széttagolódása** a Verduni szerződés (843) után.

c.) A Szent Német-Római Birodalom főbb építkezései a Rajna mentén (kiemelten: Hildesheim, Speyer – tértagolás, képzőművészeti emlékek).

d.) **Franciaország** – a királyság kiemelkedő szellemi központjai (Burgundia, Provence). A Cluny-i reform hatása alatt épült zarándoktemplomok (kiemelten: Conques, Vézelay) építészeti és szobrászati kivitelezése.

e.) **Itália** – a térség széttagoltságából adódó stíluspluralizmus. Kiemelten: Emília-Lombardia, valamint Toscana román kori szakrális létesítményei (főbb központok: Modena, Verona, Pisa, Firenze).

7.

a.) A kereszténység felvétele a magyarság körében, az ősi motívumok beépülése a keresztény jelképrendszerbe.

Az **ősi hitvilág** emlékeit őrző **ötvösművészetünk** tárgycsoportjai (elsősorban a tarsoly-lemezsek, ruhadíszek...).

b.) Vajk megkeresztelése – **Szt. István** korának és a XI. század második felének emlékei (kiemelten: Székesfehérvár, Feldebrő, Pécs).

c.) **III. Béla** királyunk kora – a magyar romanika második fénykora – kiemelten: **Esztergom**, Pannonhalma újjáépítése, Bélapátfalva.

d.) Az **Árpád-házi királyság** késői emlékei – a nemzetségi monostorok (kiemelten **Ják**) építészeti kialakítása, valamint szobrászati egységeinek tematikája, különböző stílushatásokat elegyítő jegyei.

8.

A római katolikus egyház, valamint a francia királyi ház válságából fakadó stílusváltás a XII. század derekán: a **gótika**. A katedrális mint **összművészeti** alkotás.

Az új formavilág emocionális hatását biztosító építészeti megoldások (elsősorban a vázszerkezet) és a képzőművészet iránti igény növekedése (épületszobrászat, üvegfestészet).

a.) A gótika „szülőhazája” (**Ilé-de-France**) területén található, az útkeresés és a kiteljesedés fázisait mutató emlékek (kiemelten: **Párizs**: Notre Dame, **Reims**: Notre Dame).

b.) **Itália** – a due- és trecento (XIII.-XIV.sz.) idején az új rendek (ferences, dominikánus) reformszelleme - Aquioni Szt. Tamás Summa Theologiae-jének kihatása a művészetre (kiemelten **Assisi** kolostoregyüttese és a városi dómok: **Siena; Orvieto; Firenze** – a dómegyüttes XIII.-XIV. századi egységei).

c.) Az új stílus térhódítása **Magyarországon** a XIV.-XV. század során (Anjou-ház, Luxemburgi Zsigmond).

d.) A **későgótika** impozáns szobrászati-festészeti egységet alkotó művei: a **szárnyasoltárok** (kiemelten: Német-Római Császárság, Magyarország).

9.

„Az ember világtengely” (Marsilio Ficino) – **Itália** a XV. században (quattrocento) – a **reneszánsz** művészet **humanista** filozófiáján alapuló gondolatisága.

a.) **Firenze** meghatározó szerepe a tudományokat és a művészeteket felkaroló polgárdinasztiák jóvoltából (kiemelten a **Medici** család).

A korszak kiemelkedő **művészegységei**:

építészet: F. Brunelleschi, L. B. Alberti, L. Laurana (Urbino)

szobrászat: Donatello, A. Verrochio, L. Ghiberti

festészet: Masaccio, P. d. Francesca (Urbino), S. Boticelli, Mantegna (Urbino)

b.) **Leonardo da Vinci** egyéni útja (az „uomo universale”) á világfelfogásának alakulása, főbb korszakai.

c.) A **Mátyás** kori Magyarország (XV. század második fele) és a korai XVI.sz. (1526-ig) reneszánsz stílusú építkezései (Buda, Visegrád), néhány megmaradt emlék interpretálása (építészet, szobrászat, **könyvművészet**).

10.

Az Itáliától északra eső téregységek (**Németalföld, Német-Római Császárság szellemisége** a XV. században (deduktivitás) és a XVI. század első felében.

a.) **Németalföld** és Burgundia kapcsolata a XV. században (1477-ig). A nagy mesterek (Jan van Eyck, R. v.d. Weyden, H. v.d. Goes, H. Bosch) moralizáló, példázat értékű alkotásai (szárnyasoltár, fogadalmi kép, portré).

b.) **Német-Római Császárság**: a reformáció „előszele” és bekövetkező hatása, megváltozó hangvétel a nagy művészegek művészetében (kiemelten: M. Grünewald, A. Dürer, ifj. H. Holbein).

c.) Itália – **Róma** (a XVI. század) **cinquecento** idején.

A reneszánsz fénykor és annak „lecsengése” (XVI. század).

Az Európa szerte jelentkező válság megnyilvánulása a korszak nagy alkotóinak életművében.

Michelangelo extrovertáltsága (Firenze, Róma) – ennek motiváló tényezői.

D. Bramante leonardoi alapokon nyugvó építészete (kiemelten: a S. Pietro terve).

Raffaello Santi indulása és római korszaka.

d.) Itália – **Velence**: a luminista festésmód nagy mesterei: **Giorgione, Tiziano Vecellio**.

e.) A reneszánsz kor „lecsengése”: a **manierizmus** képviselői Itáliában és Európa északabbi területein (kiemelten: **El Greco**, id. Pieter **Bruegel**).

11.

A tridenti zsinat és annak nyomán a **jezsuita** rend reformtevékenysége (Loyolai Szt. Ignác).

Az **ellenreformáció** kihatása a művészetre Itáliában és Franciaországban: a **barokk** (építészet, szobrászat, murális alkotások).

a.) **Itália**: a jezsuita rend programja – a **szakrális** tér (templom) minden művészeti ágat felölelő térformálása és ennek **Európa más területein** (pl.: Németország, Magyarország) mutatkozó kihatása.

Róma nagy díszterei, G. **Bernini** köztéri kútjai. A **S. Pietro** bővítése, a beltér szobrai; G.

Bernini (S. Andrea), F. **Borromini** (S. Carlo alle Quattro Fontane).

Németország: az Asam fivérek tevékenysége (pl.: Rohr, Würzburg, München).

Magyarország: Szt. Anna templom, Pálos („Egyetemi”) templom, vagy más tetszőleges példa.

b.) **Franciaország**: az abszolutisztikus monarchia megmutatkozása XIV. Lajos vállalkozásában: **Versailles**.

A **francia palotatípus** változatai Európa egyéb római katolikus dominanciájú területein: Németország (pl. Würzburg), Ausztria (pl. Schönbrunn, Belvedere), Magyarország (Fertőd – Eszterháza)...vagy egyéb más emlék bemutatása.

12.

A **barokk kor festészetének** Európa vallási megosztottságából fakadó többarcúsága.

a.) A **római katolikus** térségek fontos központjai és nagy alkotói a XVII.-XVIII. században.

Kiemelten: Caravaggio, P. P. Rubens, D. Vélazquez, N. Poussin, C. Lorrain, A. Watteau és Mányoki Ádám főbb művei.

b.) A **protestantizmus** és a nagy európai hatalmaktól függetlenedő társadalmi helyzet teremtette új festészeti világ (műfajok, művészi előadásmód...) jellegzetes és egyedi változatai.

Kiemelten: Rembrandt H. v. R., F. Hals, J. Vermeer van Delft főbb alkotásai.

13.

A XVIII.-XIX. század elején fellépő **stíluspluralizmus**, e többszólamúság indítóokai és főbb vetületei.

a.) Az enciklopédisták (**felvilágosodás**) eszmeiségére épülő stílusáramlat: a **neoklasszicizmus** művészetekre gyakorolt hatása.

építészet: az antik görög-római formavilág megelevenedése a hagyományos és új rendeltetésű létesítmények esetében.

szobrászat, festészet: a múltidézés mint tanító, példaadó törekvés a jelen számára.

A **napoleoni** szakasz (empire) reprezentatív hangvétele (Malmaison).

Kiemelten: Soufflot, Vignon, Leo van Klenze, Pollack Mihály, Ch. Percier és P. Fontaine; A. Canora, Ferenczy István; J. L. David, D. Ingres, id. Markó Károly, Barabás Miklós.

b.) A **romantika** „útvesztése” az építészetben: az eklekticizmus, a historizmus és a neo stílusok neoklasszicizmustól eltérő múltidézése – a XIX. század második felében megmutatkozó válság az **építészetben** (tetszőleges példák alapján).

A stílusáramlat szobrászatban és főképpen a **festészetben** jelentkező, az egyén belső világát feltáró, egy-egy nemzet egyedi életérzését a sokféleség érvényrejuttatásával, az individuum szabad megnyilatkozásával társító sokféleség a műfajok (történeti kép, „tájlátomások”...) és a festői nyelvezet terén (**kiemelten** a magyar, francia, német és angol festészet legnagyobbjai).

14.

A XIX. század derekán az „itt és most” szellemében szociális kérdéseket harcosan vagy áttételesen érvényesítő áramlat: a **realizmus**.

- a.) A **francia** realista iskola (G. Courbet, H. Daumier, F. Millet) és a szellemiségében velük rokon orosz **peredviznyik** mozgalom. **Munkácsy Mihály** sajátos útja (realista életkép, szalonfestészet).
- b.) A tájfestészet **barbizoni** megújulása (kiemelten Paál László és Munkácsy Mihály tájképei) – **Mednyánszky László**: tájképek, csavargóképmások.
- c.) Az **impresszionizmus** ’’víválasztó’’ szerepe a festészetben. A mozgalom indítói (E. Manet, E. Degas) és kiteljesítói (elsősorban A. Renoir, C. Monet).
- d.) Jelentős plen-air törekvések a **magyar** festészetben; Szinyei Merse Pál magányos útja. A Nagybányai Iskola meghatározó szerepe, főbb alkotói. Egyéb hazai művészcsoporthosulások a századfordulón (XIX.-XX.sz.) – Szolnoki Iskola, Alföldi Iskola.
- e.) Az impresszionizmusra adott válaszkok modernizmust megelőlegező szerepe: a **posztimpresszionizmus**.

A **négy kiemelkedő személyiség** ars poeticája és festészetük egyedi jegyei G. Seurat, P. Cézanne, P. Gauguin, V. V. Gogh.

15.

A XIX.-XX. század Európájának két fő áramlata: a **szimbolizmus** és a **szecesszió**.

- a.) A **szimbolista festészet** eklatáns egyéniségei **Franciaországban** és **Észak-Európában** (G. Moreau, O. Redon, G. Rouault, H. Rousseau, E. Munch, J. Ensor középpontba helyezésével). A **hazai** szimbolizmus nagy alakjai: Csontváry Kosztka Tivadar, Gulácsy Lajos.

- b.) A **szecesszió** áramlatának összművészeti jelentősége.

Építészet és belsőépítészet: a belga, az osztrák és a magyar alkotók megújulást hozó tevékenységének variánsai.

A. Gaudi egyedisége.

- c.) **Festészet, grafika**: H. d. Toulouse Lautrec, a Nabis csoport és Rippl-Rónai József kapcsolata, majd a művész hazai tevékenysége. A Gödöllői Iskola ars poeticája, a nemzeti értékeket előtérbe helyező szellemisége.

16.

A **XX. század első évtizedében** lezajló és a két **világháború között** **kiteljesedő** Amerikai Egyesült Államok és Európa **építészetben**.

- a.) Az ipari forradalom teremtette lehetőségek (új anyagok: öntöttvas, síküveg, beton), új szerkezeti megoldások az **építészetben**.

Kiemelten: a **Chicagói Iskola** és **F. L. Wright** tevékenysége.

Jelentős eredményeik a magasházépítés és a villaépítészet terén.

b.) A **Bauhaus** célkitűzései és építészeti, iparművészeti eredményei.

A rendszerelvűség, funkcionalizmus purista felfogású ága, a **design** elv lényege és motiváló tényezői alkotó gyakorlatunkban.

Az iskola szellemével rokon nézeteket valló holland kör: a **De Stijl** csoport.

c.) „Az építészet Picassoja” – **Le Corbusier** életművének kiemelkedő alkotásai (magánház, „lakógép”, szakrális tér, várostervezés).

17.

A **modernizmus** aspektusai a festészetben a XX. század elején.

a.) **Objektív**, tudományos alapokon nyugvó irányzatok: a **kubista** és a **geometrikus absztrakt** ágazat változatai (kiemelten: P. Picasso, G. Braque, P. Mondrian és K. Malevics) és az olasz **futuristák**.

b.) **Szubjektív**, emocionális alapokon nyugvó festészeti áramlatok. A **Fauves** csoport művészeti hitvallása, új eszközöket érvényesítő nosztalgikus vagy drámai hangvétele (kiemelten: H. Matisse, P. Derain és M. Vlaminck).

c.) A Németországban szerződő **expresszionista** csoportosulások: Drezda – Berlin: a **Die Brücke** kör és a **Neue Sachlichkeit** áramlat felkavaró megnyilatkozása, társadalomkritikája (kiemelten: E. L. Kirchner, K. Schmidt-Rottluff, E. Nolde; G. Grosz, O. Dix, M. Beckmann).

d.) München: a **Der Blaue Reiter** csoport „a rejtettől a rejtetten keresztül” elvét valló festészete (kiemelten: V. Kandinszkij és P. Klee).

e.) Az expresszionizmus **Ausztriában** működő mesterei: E. Schile, O. Kokoschka egzaltált drámaiságú festészeti világa.

f.) Az **École de Paris** köre (kiemelten: M. Chagall, A. Modigliani, C. Brancusi).

18.

Művészeti tendenciák az **első világháború alatt** és **a két világháború között Európában** és az **USA-ban**.

a.) A **dadaizmus** szkepticizmusa – a „forma tartalom nélkül” lázadó megnyilatkozása **M. Duchamp** és a körhöz tartozó más mesterek esetében – a **ready-made** mint „polgár-pukkasztó” produktum.

b.) A **szürrealizmus** az egyént „kint és bent” felszabadítani szándékozó mozgalma.

A. Breton freudi alapokon nyugvó hitvallása és a körbe kapcsolódó művészek sokarcú reagálása a manifesztumra (kiemelten: M. Ernst, R. Magritte, S. Dali és Y. Tanguy alkotásai).

c.) A **magyar** avantgárd francia és német kapcsolatai. A **Nyolcak** és az **Aktivisták** hazai és az emigrációban kifejtett tevékenysége.

19.

A **második világháború után** bekövetkező politikai megosztottság kihatása a művészetre (1945-1965).

- a.) A **drámai reagálás** változatai Európában és az USA-ban: az egzisztencializmus, az absztrakt expresszionizmus és a funk art irányzat.
- b.) **Tudományos, technicista** tendenciák: a kinetikus művészet és az op-art.
- c.) A **fogyasztói társadalomnak** „tükröt tartani” szándékozó áramlatok: a neodadaizmus és a pop art.
- d.) Az **organikus** absztrakció és a Nouveau Réalisme körbe tartozó alkotók.
- e.) A **magyar** művészek helyzete, törekvései az adott periódusban: az Európai Iskola és az Elvont művészet csoport célja, izolálódása.

Magányos alkotói törekvések a magyar festészetben (pl.: Tóth Menyhért, Kondor Béla művészi világa).

20.

A művészet **legújabb tendenciái** 1965-től napjainkig (az avantgárdon túl).

- a.) Az **elmélet** dominanciája: a minimalizmus és a konceptuális művészet.
- b.) A művész **önnön maga** mint „műalkotás”, a **környezet** műalkotássá formálása, a **közönség** mint a műalkotás létrehozója: a body art, a land art és a performance.
- c.) Vissza a látványelvűséghez: a **hiperrealizmus**.
- d.) Főbb tendenciák **Magyarországon** a XX. század utolsó harmadában.

A **hazai hagyományokat** továbbvivő és az **idegen áramlatokhoz** kötődő művészi megnyilatkozások sokarcúsága korunkban (pl.: Hódmezővásárhelyi Iskola, Makói Alkotóház, Zugló csoport, Iparterv csoport...).